

Mediernes dækning af nye ukendte sygdomme og trusler er så massiv, at det får mennesker til at ændre adfærd – Sygdommens farer dramatiseres, og det fører til irrationelle handlinger hos myndigheder, befolkning og politikere – Dermed kan massiv mediedækning blive en større risiko end en nyopdaget potentiel pandemi – Krisekommunikation er afgørende for at håndtere truslerne

Mediehysteri kan dræbe flere end nye pandemier

Panik

Medierne pisker en stemning op, når en ny, ukendt sygdom opstår.

SVINEINFLUENZAEN DOMINEREDE fuldstændig det internationale mediebillede i den forgangne uge. Den faktuelle kundskab til sygdommen er fortsat begrænset, og det giver medierne mulighed for at præsentere det nyopdagede fænomen som en gigantisk trussel.

Overskrifter som "Trussel mod menneskeheden lukker Mexico" var ikke noget særsyn i mediekapløbet. Enorme potentielle risici var det dominerende omdrejningspunkt. Og medieinteressen nåede nye højder, da verdenssundhedsorganisationen WHO hævdede pandemialarmen til fase fem.

Mediernes rapportering om risikoen ved potentielle pandemier er gennem det seneste årti blevet så omfattende, at den er begyndt at udgøre en større risiko end selve sygdommen. Og i sidste ende risikerer mediehysteri at dræbe flere mennesker end de nye pandemier. Det konkluderer forskere fra Boston University og London School of Economics på baggrund af indgående studier af mediernes håndtering af SARS i 2003 og fugleinfluenzaen i 2005. Forskerne peger på følgende tendenser:

- **MANGLENDE PROPORTIONER.** Velkendte sygdomme som malaria eller hiv/aids, dræber langt flere mennesker end SARS og fugleinfluenza. Alligevel får de langt mindre medieopmærksomhed.
- **FOKUS PÅ RISIKO.** Medierne fokuserer mere på risiko end på oplysning og bruger frygtindgydende krigsretorik i dækningen af potentielle pandemier. Ingen pandemi kan beskrives uden henvisning til middelalderens pest og den spanske syge fra 1918.

- **AFSMITTENDE EFFEKT.** Mediedækningen har en afsmittende effekt på, hvordan borgere, myndigheder og politikere håndterer en potentiel pandemi. Det kan udnyttes positivt til hurtigt og præcist at sprede vigtige informationer til befolkningen og få den til at tage foranstaltninger, som kan medvirke til at forhindre en pandemi i at bryde ud. Omvendt kan opmærksomheden få både borgere og myndigheder til at træffe forhasstede og fejlagtige beslutninger, som risikerer at føre til ressourcspild og endnu flere døde.

Selvom forskerne generelt kritiserer mediernes behandling af sygdomsudbrud, peger de dog på enkelte positive tendenser. Dækningen af SARS i 2003 og fugleinfluenzaen to år senere var massiv, men mediestormen i 2005 var trods alt mindre voldsom og mere afbalanceret. Der er altså noget, som tyder på, at medier og borgere er ved at blive lidt bedre til at håndtere pandemitruslerne. Om det er tilfældet i forhold til håndteringen af svineinfluenzaen, er endnu alt for tidligt at sige.

"Jeg synes, det umiddelbart ser ud til, at myndighederne overreagerer mindre denne gang, og jeg føler mig ikke hensat i panik på samme måde som tidligere," siger Finn Kjær Jensen, der er direktør for European Institute for Risk Management.

Ensidighed

Når det gælder mediedækning af sygdomme, er der en gylden regel: "Jo mere ukendt en trussel er, desto mere rapporteres der om den i medierne," konstaterer medieforskerne bag en omfat-

tende undersøgelse af de amerikanske mediers dækning af truslerne fra SARS og miltbrand i 2003.

Undersøgelsen, der er offentliggjort i *Journal of Public Health*, viser, at SARS og bioterror dræbte mindre end et dusin mennesker i USA i 2003. Alligevel generede de to fænomener mere end 100.000 medierapporter. De fik dermed langt mere omtale end rygning og fysisk inaktivitet, som samme år dræbte næsten 800.000 amerikanere. Rygning fik spalteplads i de amerikanske medier omkring 10.000 gange, mens risikoen ved fysisk inaktivitet blev omtalt knap 20.000 gange i 2003.

“Rapporter om en ny sygdom genererer i langt højere grad handling og skaber en større opfattelse af risiko end rapporter om velkendte sygdomme,” konkluderer forskerne.

Samme mønster tegnede sig, da fugleinfluenza brød ud i 2005. Endnu engang eksploderede mediernes dækning af en potentiel pandemi. Se figur 1. Og hele verden blev bekendt med en ny og potentielt dræbende bogstavkombination: H5N1.

Men endnu engang viste det sig, at risikoen og konsekvenserne ikke var i nærheden af medieopmærksomheden. Den 10. september 2007 kunne WHO's fugleinfluenza-taskforce konstatere, at kun 328 mennesker var blevet smittet med fugleinfluenza siden 2003. I alt var 200 døde. Til sammenligning dør 3000 af aids om året, mens livsstilsbetingede sygdomme som diabetes, kræft og hjerte-kar-sygdomme hvert år koster 35 millioner mennesker livet. Alligevel var fugleinfluenza genstand for større opmærksomhed.

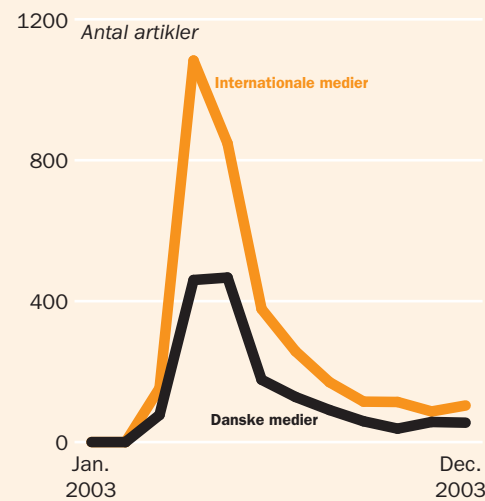
“Der er en meget stor overrapportering af nye sundhedsrisici sammenlignet med kendte sygdomme. Rapporteringen er disproportional. Det starter med journalister og redaktører, som opfatter den voksende trussel som en nyhed. Derfra spreder den sig så til den brede offentlighed og derefter til sundhedspersonalet og politikerne, som følger den offentlige dagsorden, der er sat af medierne,” konstaterer forskerne Larisa J. Bomlitz og Mayer Brezis i *Journal of Public Health*.

Undersøgelser udarbejdet af forskere fra London School of Economics og University of Nottingham viser, at når det gælder dækningen af ukendte sygdomme og trusler, benytter medierne meget dramatiske vendinger.

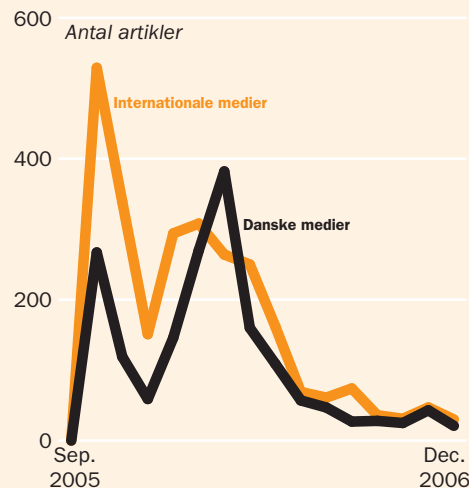
Rapporten “UK Media & SARS”, som det britiske tidsskrift *Social Science and Medicine* har offentliggjort, gennemgår 1.153 historier fra bri-

MM | Pandemisk medieysteri

Dækningen af SARS i danske og internationale medier jan. 2003 - dec. 2003

Dækningen af fugleinfluenza i danske og internationale medier sep. 2005 - dec. 2006

Figur 1: Medierne er langt mere interesserede i at rapportere om nye og ukendte sygdomme end om gamle velkendte. Samlet døde omkring 1.000 mennesker af de to sygdomme. Til sammenligning dør 800.000 amerikanere årligt af rygning og fysisk inaktivitet.

Note: Der er søgt på SARS, fugleinfluenza og *bird flu* i følgende kilder: Berlingske, BT, Ekstrabladet, Information, JP, Politiken, Daily Mail, Financial Times, International Herald Tribune, New York Times, The Sun, Wall Street Journal, Wall Street Journal Europe
Kilde: Mandag Morgen.

Forvrænget virkelighed

SARS og miltbrand fik mere medieomtale i 2003 end aids og livsstilsrelaterede sygdomme.

tiske mediers dækning af SARS og konkluderer, at sygdommen konsekvent omtales som dræbervirusen, dræberpesten eller dræbersmitten. Mange af de vendinger, som medierne benytter sig af, kendes fra krigsrapportering eller rapportering om kriminalitet.

Det farlige SARS-virus er “on the loose” – altså på fri fod som en kriminel. Virusset er en

Irrationalitet

Mediepanik fører til dårlige beslutninger.

“killer”, der som en kriminel ventes at kunne slå til hvor som helst og når som helst.

Krigsretorikken benyttes især, når medierne skal beskrive myndighedernes indsats mod den potentielle pandemi. Myndighederne er i “kamp” mod dræbervirusen. Nationale og internationale sundhedsmyndigheder forvandles til “hovedkvarterer, hvor slagets gang planlægges”, ligesom Kina, hvor SARS oprindeligt brød ud, betegnes som “sygdommens epicenter”.

Afsmittende effekt

Den voldsomme retorik og intensive mediedækning af potentielle pandemier kan i praksis få større konsekvenser for befolkningens sundhed og føre til flere dødsfald end den sygdom, der rapporteres om. Mediedækningen af de to fænomener SARS og miltbrand kostede f.eks. flere amerikanske liv end sygdommene i sig selv, konkluderer Larisa J. Bomlitz og Mayer Brezis.

“Folks opfattelse af om en risiko er stor eller lille, får dem til at træffe valg. Farlige valg. Af frygt for miltbrand tog mange mennesker antibiotika som en forebyggende foranstaltning. Det resulterede i en voldsom stigning i antallet af medicinresistente bakterier,” konstaterer forskerne.

Samtidig har manglende kendskab til den egentlige risiko ved en trussel en lang række bivirkninger af økonomisk og politisk karakter.

Da der blev konstateret SARS i Toronto, Canada betød det øjeblikkelig nedgang for turistindustrien. Hoteller i Toronto mistede omkring 60 millioner dollar alene i april 2003. Derudover mistede byen flere hundrede millioner dollar i løbet af 2003 pga. aflyste konferencer og møder, viser en forskningsrapport fra University of Windsor med titlen “Improving Communication Strategies during Disease Outbreak. Lessons Learned from the SARS Pandemic”.

Samtidig fik de ganske få SARS-udbrud det canadiske sundhedssystem til at investere massivt i nyt udstyr til sundhedspersonalet. Inden udgangen af juni 2003 var der brugt 945 millioner dollar til det formål.

SARS-frygten ændrede også canadiernes sociale adfærd. Folk holdt op med at gå på kinesisk restaurant, fordi medierne massivt rapporterede om SARS' kinesiske oprindelse. I flere byer blev de etniske minoriteter med asiatisk blod i årerne nærmest isoleret fra omgivelserne.

En rapport fra McMaster University bekræfter mediernes evne til at påvirke befolkningens opfattelse af sygdomstrusler.

“Rapporter om en ny sygdom genererer i langt højere grad handling og skaber en større opfattelse af risiko end rapporter om velkendte sygdomme,” konstaterer forskerne.

Selv fagfolk kan have svært ved at sortere i mediernes informationer. En undersøgelse blandt medicinstuderende viste f.eks., at den massive mediedækning af SARS havde påvirket deres opfattelse af, hvilken risiko de stod over for. De vurderede sygdommen som en langt større trussel, end den faglige viden kunne retfærdiggøre.

Befolkningens frygt tager dog af over tid. Da kogalskaben BSE første gang blev konstateret i Tyskland, viste en rundspørge, at 85 pct. af tyskerne anså BSE for en alvorlig trussel mod folkesundheden. På samme tidspunkt blev der lavet en tilsvarende undersøgelse i Storbritannien, hvor kogalskaben havde været udbredt i flere år, enorme mængder af dyr var blevet dræbt, og mennesker var døde. Alligevel anså kun 40 pct. af briterne kogalskab for at være en alvorlig trussel mod deres sundhed. Man havde lige så stille vænnet sig til kogalskaben – og mediernes interesse var i øvrigt også faldet.

Krisekommunikation

For at undgå panikhandlinger hos befolkningen er crisekommunikation i dag næsten lige så vigtigt som det internationale sundhedsberedskab.

Forskere konstaterer nemlig, at “befolkningen kan overkomme den medieskabte frygt, hvis myndighederne giver dem indgående information om truslens reelle omfang”.

Overfladisk og modstridende information under en epidemi kan derimod få signifikant negativ betydning for sundhed, økonomi, den sociale sammenhængskraft og politikerne, som skal håndtere krisen, viser rapporten “Improving Communication Strategies during Disease Outbreak. Lessons learned from the SARS Pandemic” fra University of Windsor.

Da de amerikanske og canadiske medier i 2003 rapporterede om SARS, ledte det netop til “panik og forvirring i befolkningen, fordi så stor en del af den information, som kom frem, var modstridende,” fastslår forskerne. “Samtidig havde den betydelige mediedækning af SARS lille betydning for befolkningens kendskab til sygdommen.”

Det bekræftes af Canadian Nurses Associations undersøgelse fra 2005 om canadiske studerendes viden om SARS. Trods mediestormen vidste de studerende meget lidt om årsagen til sygdommen, hvordan den overføres,

hvilke symptomer den har, og hvordan den kan kureres. Til gengæld havde den massive mediedækning ført til, at de studerende havde dannet sig deres egne teorier og forestillinger om, hvad SARS er, og hvordan det skal håndteres. Myterne blomstrer med andre ord, når informationen halter.

Problemet er imidlertid, at modstridende og forkert information er svær at undgå ved starten af en potentiel pandemi. Eftersom den faktuelle viden om faren ofte er begrænset, kommer selv myndighederne med modstridende informationer og advarsler i begyndelsen.

Hvis man vil redde menneskeliv og undgå unødigt panik, gælder det derfor om at have et effektivt kommunikationsberedskab klar.

Det vigtigste overhovedet er åbenhed, forklarer Finn Kjær Jensen fra European Institute for Risk Management:

“Den seneste forskning peger klart i retning af, at der skal være mere transparens, og at myndighederne skal have større tiltro til befolkningens sunde dømmekraft. For folk handler ikke så dumt, som man tror. De går ikke i panik,” siger Finn Kjær Jensen.

Han nævner bomberne i metro og busser i London som eksempel:

“Englænderne reagerede meget gennemtænkt og var meget dygtige til hurtigt at genfinde den daglige orden.”

Den britiske regering diskuterer for øjeblikket, om der skal sendes et brev ud til alle personer i Storbritannien med forklaringer om, hvilke forholdsregler man bør tage i forhold til svineinfluenzaen. Men det karakteriserer Finn Kjær Jensen som meget uklogt.

“Sådan et brev vil være meget problematisk, for det vil bare gøre folk mere nervøse,” siger han.

I stedet bør man benytte sig af andre metoder:

“Det helt centrale er at give folk redskaber, så de har mulighed for selv at bedømme den risiko, de står over for,” siger Finn Kjær Jensen. Det kan for eksempel være information om antallet af døde sat i forhold til døde ved andre sygdomme.

“Det gælder om at undgå, at menigmand havner i rollen som sin egen *risk-manager*. Folk skal i stedet have et realistisk billede af, hvad den reelle risiko er,” siger Finn Kjær Jensen.

Han peger på, at mange amerikanere begyndte at tage bilen i stedet for flyet efter 11. september. Det førte til en stigning i antallet af trafikulykker. Dermed omkom der faktisk flere mennesker, end hvis de havde fortsat med at flyve.

MM

Ole Vigant Ryborg | or@mm.dk

Information beroliger

God krisekommunikation giver folk grundlag for selv at estimere farens omfang.